

ОСНОВНІ ФОРМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Економіка України здатна розвиватися за рахунок процесів інтеграції, глобалізації, цифрової трансформації, а також внаслідок посилення зовнішньоекономічних взаємодій. Проте, за умов недостатньо розвинутої нормативно-правової бази, військового конфлікту, глобальної пандемії та зтяжної фінансової кризи стає вкрай важко розвивати транскордонне співробітництво України та оптимально використовувати усі наявні ресурси підприємств. Як свідчать результати емпіричних досліджень, постійна транскордонна взаємодія регіонів суттєво підвищує ефективність використання фінансових, інтелектуальних, інформаційних, людських та інших видів ресурсів. Тому розгляд основних форм транскордонного співробітництва, які надають можливість хоча б частково активізувати економічний розвиток країни набувають особливої актуальності.

Вперше термін «транскордонне співробітництво» було використано у Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво, що була підписана країнами-членами Ради Європи в Мадриді 21 травня 1980 (т.з. Мадридська Конвенція). У цьому документі визначено основні правові й організаційні засади розвитку євро регіонів, а під транскордонним співробітництвом розуміються «...спільні дії, що спрямовані на посилення та (або) поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або владами, що знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, а також укладення з цією метою будь-яких угод або досягнення відповідних домовленостей» [1-3]. У європейських правових актах під транскордонним співробітництвом визначають «спільні дії в контексті розвитку добросусідських відносин між територіальними общинами або органами влади, які здійснюють свої функції в межах місцевості або регіону і визначаються як такі внутрішнім законодавством відповідної держави [4].

В Україні проблеми транскордонного співробітництва вперше почалися досліджуватися співробітниками Інституту регіональних досліджень НАН України у м. Львові ще за часів отримання незалежності (початок 1990-х). Після цього, у 1993 році, коли Україна приєдналась до багатосторонньої Європейської рамкової конвенції, процеси транскордонного співробітництва з країнами ЄС особливо активізувалися: почала розроблятися нормативно-правова основа та механізми реалізації співпраці. Так у 2004 році прийнято Закон України «Про транскордонне співробітництво» [2]. Багато вітчизняних та закордонних вчених теж розглядали питання сутності поняття «транскордонне співробітництво», проте наявні розбіжності та багатоманітність у визначенні поняття «транскордонне співробітництво» зумовлюють нас розглянути і його узагальнене поняття, яке було представлено Г. М. Чуді на IX засіданні Конгресу місцевих і регіональних органів влади в Європі в доповіді «Сприяння транскордонному співробітництву: важливий чинник демократичної стабільності в Європі». Автор, для більш широкого охоплення усіх форм співробітництва використовує термін «транс'європейське співробітництво» (trans-European co-operation) [4]. Він визначає транс'європейське співробітництво як «взаємодію, що здійснюється на географічно суміжних територіях», доповнюючи, що «це стосується і територій, які відокремлені морем». Проаналізувавши це узагальнене визначення, можемо констатувати, що у ньому прослідковується тенденція до поступового послаблення функції кордону як «лінії розмежування» та набуття кордоном нових функцій, зокрема функції контакту та співпраці та стратегічного орієнту, оскільки таке розмежування скоріш є певним функціонально-економічним простором, у межах якого можуть між собою співпрацювати різні суспільства та національності для досягнення гармонійного соціально-економічного розвитку. Ця думка підтверджується в «Методичних рекомендаціях щодо транскордонного співробітництва місцевих і регіональних влад в Європі», що видані Радою Європи, де зазначено, що основоположний принцип транскордонного співробітництва полягає в тому, щоб створювати зв'язки та договірні міжрегіональні та міждержавні відносини [4].

Серед основних форм транскордонного співробітництва виділяють:

1. Прямі контакти між територіальними громадами, містами, селищами.
2. Співпраця на неформальній основі.
3. Угода про транскордонне співробітництво зі створенням органу про транскордонне співробітництво.
4. Міжнародні семінари, конференції, виставки, круглі столи.
5. Транскордонні кластери та транскордонні індустріальні парки. Наприклад, кластерне об'єднання навколо затоки Ересуннта долини Медікон (Данія та Швеція). Воно складається із 26

лікарень, 12 університетів (що включають 4000 дослідників та 135 000 студентів). Завдяки утворенню такого транскордонного парку, було створено 30 000 робочих місць, які працюють більш ніж на 160 підприємствах. За час його функціонування зростання регіональної частки ВВП зросло від 8,5% до 11,3% [4]. Такі статистичні дані вказують на певний рівень ефективності та дієвості подібних форм співпраці. Проте, в Україні такі кластерні об'єднання ще не набули достатнього застосування і поширення. Хоча існує певна виробнича, технологічна і наукова інфраструктура, але затяжні політична та економічна кризи призвели до застою транскордонної співпраці. Варто також зазначити про ефективність створення міст-побратимів (в деяких джерелах – міста-партнери) які значною мірою сприяють взаємному порозумінню мешканців міст, обмін досвідом, проведенню консультацій з економічних чи соціальних питань. Також погоджуємося із думкою польських дослідників М. Фурманкевіча та А. Бжозовські [5], що таке побратимське співробітництво є одним із чинників надходження інземних інвестицій.

6. Єврореґіон. На сьогодні в Європі функціонує понад 70 єврореґіонів, а в Україні з країнами ЄС діють 5 єврореґіонів (табл.1).

Таблиця 1 - Єврореґіони та країни співробітництва України

№	Назва єврореґіону	Країни співробітництва
1.	Буг	Україна, Польща, Білорусь
2.	Карпатський єврореґіон	Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія
3.	Нижній Дунай	Україна, Молдова, Румунія
4.	Верхній Прут	Україна, Молдова, Румунія
5.	Чорноморський єврореґіон	Україна, Азербайджан, Албанія, Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Сербія, Туреччина

Джерело: складено авторами

Участь у транскордонному співробітництві, зокрема Карпатського Єврореґіону стала важливим засобом подолання міцного на той час стереотипу, розповсюдженому в урядових колах України, щодо доцільності розширення повноважень місцевих громад і органів влади у сфері встановлення міжреґіональних та транскордонних зв'язків, Зазначимо, також, що значні пошквали в соціально-економічному розвитку були також досягнуті завдяки транскордонному співробітництву в рамках єврореґіону Нижній Дунай. Проте, транскордонне співробітництво у цьому реґіоні все ж залишається достатньо бюрократизованим.

7. Спеціальні економічні зони і території пріоритетного розвитку. Є важливим елементом економічного зростання, що супроводжується активізацією експорту та інноваціями; створює нові ефективні моделі управління виробництвом; допомагає розвитку конкуренції. У табл. 2 наведено деякі результати функціонування спеціальних економічних зон на території України.

Таблиця 2 - Спеціальні економічні зони: результати

Реґіони	Спеціальна економічна зона	Площа (га)	Загальний обсяг інвестицій (млн дол. США)	Створені нові робочі місця (од.)	Загальні платежі до бюджетів та державних цільових фондів (млн грн)
Закарпатська	Закарпаття	737,9	352,4	9298	5088,5
Львівська	Яворів	116	116,7	1442	106,5
	Курорт-поліс Трускавець	774			
Київська	Славутич	2000	49,7	1204	142,6
Волинська	Інтерпорт Ковель	56,77	261,7	6489	1291,4
Миколаївська	Миколаїв	865	65,5	756	785,8
Одеська	Порто-франко	32,5	66,8	476	382,9
	Рені	94,36	14,3	197	22,3

Джерело: складено авторами

Варто зазначити, що прикордонні території дуже часто є депресивними та проблемними, характеризуються низкою соціально-економічних проблем. Тому розвиток різних форм транскордонного співробітництва є одним із пріоритетних напрямів розвитку європейської інтеграції, оскільки сприяє прискоренню міждержавної інтеграції, стимулює економічний розвиток, зближує культурно-ідеологічні погляди суспільства. Запорукою успішного співробітництва є дотримання ідеї побратимських (тобто партнерських) зв'язків, активна участь адміністративно-територіальних одиниць у транскордонній співпраці.

Література:

1. Стрижкова А. Розвиток транскордонного співробітництва України в Умовах нових геополітичних змін та підписання угоди між Україною та Європейським Союзом. *Менеджер*. 2015. № 1 (69). С. 17-20.
2. Рогозян, Ю. Нормативне забезпечення міжреґіонального співробітництва. *Економіка та право*. 2015. № 3 (42) С. 70–76.
3. Біла, С., Романова В. Карпатський єврореґіон як чинник європейської інтеграції України. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 3. С. 78–88.
4. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво. Посібник. Київ : Крамар. 2011. 259 с.
5. Formuszewicz R. Wspolpraca zagraniczna samorzadu lokalnego w Wielkopolsce. Poznan : Instytut Zachodni, 2004. 176 s., s. 8